

GÖLDEN OVAYA
AMİK

Gölnaz ÖZCAN
Tahir ÖZCAN

İskenderun, 2021

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7409-21-6

Kitap Adı

Gölden Ovaya Amik

Yazar

Gülnaz ÖZCAN

ORCID iD: 0000-0003-1916-178X

Tahir ÖZCAN

ORCID iD: 0000-0002-9278-4150

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SCI100000

DOI

10.37609/akya.132

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun suyla olan ilişkisi binlerce yıllık sürede ihtiyaç duydukları içme suyu temini, tarımsal üretim, avcılık, balıkçılık faaliyetleri ve ticaret için büyük medeniyetlerin tohumu ve toplumların gelişimi su kenarlarında atılmıştır. İşte Amik Gölü tamda böyle bir alandı ve varolduğu sürede birçok topluma ev sahipliği yapmıştır. 19. yy'da gölde avlanan Avrupalı avcılar tarafından dile getirilen bu hayranlığın en güzel örneği, kayıtlara geçen şu sözlerle yer alır: "Denilebilir ki Nuh Peygamber, tufan sona erince gemisinin pencerelerini açtı ve kuşları, burada özgür bıraktı."

Bugün izahatını yapamadığımız sıtma, sel baskınlarının kontrolü ve tarım arazisi açma nedeniyle kurutulmasına karar verilmesinden bu yana ovada meydana gelen taşkın ve sel olaylarından sonra toplumun, medyanın ve yönetimin dikkatlerini bu alana ve yok olan göle çevirmektedir. Bu süreçlerden birini net olarak gözleme ve inceleme şansına sahip olduk, sonrasında göldeki yaşama odaklanmaya başlayınca aslında Amik Gölü hakkında bilinen bilgilerin ne kadar eksik olduğunu fark ettik. Kurutulmadan önce Ramsar alanı özelliğine haiz olan Amik Gölü'nün geçmişteki coğrafi konumu, tarihi gelişimi, biyolojik çeşitliliği (fauna kısmında gölün molluskaları, krutaseleri, balıkları, sürüngenleri, kuşları ve memelileri), tarımsal faaliyetleri, göle bağlı avcılık ve balıkçılık faaliyetleri, hidrografyasının kurutulma öncesi durumunu, kurutulma faaliyetleri ve kurutulma işlemi sonrası ekolojik ve yönetsel sorunlar ile birlikte gölün tekrar oluşturulması hakkında genel bilgiler vermek amacıyla "Gölden Ovaya Amik" kitabını hazırladık. Kitapta aynı zamanda ülkemizde mevcut sulak alanlarının durumları, yönetimi ve sorunlarıyla birlikte genel bilgiler vermeye çalıştık. Bu kitapta Amik Gölü'nün yok olmamak için verdiği direnci sizlere anlatmaya çalışacağız. Çok değil yaklaşık yarım asır önce burası yılan boyunun üreyip beslendiği eşsiz bir kuş cenneti, o kadar çok ve meşhur olmuşlar ki bölgede yaşayan Arap toplum tarafından Yılan Balığı Gölü denilecek kadar ve Lekeli saz balığının yaşadığı tek yerd. Yazar Mehmet Tekin Amik Gölü'nü "Hem Hatay'ın, hem de Amik Ovası'nın sembolü ve hayat kaynağı" olarak ifade etmiştir. Bu anlattığımız yer sıradan bir göl değil Amik Gölü'nün hikayesidir.

Kitabın içeriğinde var olabilecek bilgi eksikliğinin okuyucular/araştırmacılar tarafından hoşgörü ile karşılanacağını ve yapılacak olan eleştiri, öneri ve katkıları için geri dönüşlerini bekleyerek şimdiden teşekkür ederiz....

Prof. Dr. Gülnaz Özcan
Prof. Dr. Tahir Özcan

*Bu kitap Tuncer Baran ve Toprak Barış'ımıza
ithaf edilmiştir*

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. AMİK GÖLÜ	15
2.1. Tarihi.....	22
2.2. Kurutulma Hikayesi	31
3. AMİK GÖLÜ FLORA VE FAUNASI	38
3.1. Molluska (Mollusca)	40
3.2. Krustasea (Crustacea).....	45
3.3. Balıklar (Pisces)	47
3.4. Amfibiler ve Sürüngenler (Amphibians ve Reptiles).....	58
3.5. Kuşlar (Aves).....	59
3.6. Memeliler (Mammals).....	72
4. KURUTULMA SONRASI ETKİLERİ	75
4.1. Ekonomik Etkiler	75
4.1.1. Kara Avcılığı	76
4.1.2. Balıkçılık.....	78
4.1.3. Tarım.....	83
4.1.4. Hayvancılık	85
4.2. Ekolojik (Çevresel) Etkiler	85
5. EKOLOJİK VE YÖNETİMSEL SORUNLAR	86
6. AMİK GÖLÜ'NÜN VAROLMA MÜCADELESİ	94
Kaynaklar	99
İndeks	109

KAYNAKLAR

---

1. Kocataş, A., 2007. Oseanoloji (Deniz Bilimlerine Giriş). E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No: 60, 1-357. (8. Baskı).
2. <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>
3. <http://www2.dsi.gov.tr/topraksu.htm>
4. Tapan, D.S., 2008. Türkiye'deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu. WWF Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yayını. 1-129.
5. Dugan, F.J., 1990. Wetland Conservation: A review of Current Issues and Required Action. IUCN. 1-96.
6. Resmi Gazete, 2014. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği. (Sayı: 28962). Yayınlanma tarihi 4 Nisan 2014
7. Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-Being: Wetlands and Water Synthesis. World Resources Institute, Washington, Dc.)
8. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar>
9. 50. yılda yurdumuzun enerji ve doğal kaynakları (toplu bir bakış) T.C. Enerji ve tabii kaynaklar bakanlığı yayınlarından 1973.
10. Hollis, G.E., Finlayson, C.M., 1996. Ecological Change in the Mediterranean wetlands. *In*: Tomas-Vines, P. (ed.), Methodological guide to monitoring Mediterranean wetlands. pp. 5-24. MedWet Publication, Wetlands International, Slimbridge, UK and ICN, Lisboa, Portugal.
11. Yazar, M., Magnin, G., 1997. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, Türkiye
12. Darwall, W., Carrizo, S., Numa, C., Barrios, V., Freyhof, J., Smith, K., 2014. Freshwater Key Biodiversity Areas in the Mediterranean Basin Hotspot: Informing species conservation and development planning in freshwater ecosystems. Cambridge, UK and Malaga, Spain: IUCN. x + 86pp.
13. Yıldız, H., Taptık, M.A., 2003. Hatay İlinin Jeolojisi Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü. Adana, 1-21.
14. Wilkinson, T.J., 1997. The History of the Lake of Antioch: A Preliminary Note. In Crossing Boundaries and Linking Horizons: Studies in Honor of Michael C. Astour, edited by G. Young, M. Chavalas, and R.E. Averbeck, 557- 76. Bethesda: CDL Press.
15. Casana, J., Wilkinson, J.T., 2005a. Settlement and Landscapes in the Amuq Region. In K. Yener, ed., The Amuq Valley Regional Projects Vol. 1 Surveys in the Plain of Antioch and Asi Delta, Turkey. 1995-2002. Chicago: The Oriental Institute Publications, 25-65.
16. Braidwood, R.J., 1937. Mounds in the Plain of Antioch: An Archaeological Survey, the university of Chicago, Oriental Institute Publications Vol. XLVIII, The University of Chicago Press.
17. Woolley, L., 1955. Alalakh. An account of the excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949. Oxford University Press, London.
18. Yener, K.A., 1998. A View from the Amuq in South-Central Turkey: Societies in Transformation in the second Millennium BC. The Aegean and the Orient in the Second Millennium, Proceedings of the 50 th Anniversary Symposium Cincinnati, 18-20 April 1997, 273-280.
19. Yener, K.A., Edens, C., Harrison, E.P., Verstraete, J., Wilkinson, J.T., 2000. The Amuq Valley Regional Project, 1995-1998. American Journal of Archaeology. 104(2): 163-220.
20. Pamir, H., 2009. Alalakh'dan Antiokeia'ya Hatay'da Kentleşme süreci. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 6(12): 258-288.

21. Yüngül, S., 1951. Rift Vadileri ve Hatay Gravimetre Etüdünün Bazı Tektonik Neticeleri. Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni. 3(1): 1-24.
22. Casana, J., Wilkinson, J.T. 2005b. Gazetteer of Sites, The Amuq Valley Regional Projects Volume 1: Surveys in the Plain of Antioch and Orontes Delta Turkey, 1995-2002, ed. K. A. Yener, s. 203-280. Oriental Institute Publications no 131. Chicago.
23. Kösel, S., 2008. Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Adana., 431. syf.
24. Karacaoğlan, Bir Çift Turna Uçurdum. *Sarı Defterdekiler: Yaşar Kemal*. ed. Alpay Kabacalı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002. 50-51.
25. Yurdaydın, H.G., 1976. Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han. Tıpkı Basım. Nasühü's-Silâhî [Nasûh-i Matrakî]. T.T.K.yay. Ankara.
26. Kumcu, S., 2014. Nasuh Bin Karagöz Bin Abdullah ve Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakyn-i Sultan Süleyman Han. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi. 13 (26): 161-171.
27. Yener, K.A., Wilkinson, J.T., 1996. The Amuq Valley Regional Project, The Oriental Institute 1995-1996 Annual Report. 11-21.
28. Öztürk, M., 2002. 16. ve 17. Yüzyılın Başlarında Antakya. VI. Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu, Antakya.
29. Efe, A., 2016. XIX. Yüzyılda Amik Gölü ve Dalyanları. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 5(4): 933-954.
30. Luvîs Ma'lûf el-Yesû'nin, el-Müncid fi'l-Luğati ve'l-A'lâm (Beyrût: Dâru'l-Meşrik, 1986).
31. Sami, Ş., 1989. Kamus-ı Türkî, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1989. 1574.
32. Gündüz, A. 2008. XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Amik Nahiyesi (1550-1584). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (10): 233-256.
33. Umar, B., 1993. Türkiye'deki Tarihsel Adlar. İstanbul İnkılap Kitabevi. İstanbul.
34. Downey, G. 1961. A history of Antioch in Syria from Seleucus to the Arab conquest. Princeton. Princeton University Press. 1-773.
35. Streck, M. 1997. Amik. İslâm Ansiklopedisi (İA), c. I, s. 398. Eskişehir.
36. Blanckenhorn, H., 1897. zur Kenntniss der Süßwasserablagerungen und Mollusken Syriens. Palaeontographica, 44: 71-144.
37. Pococke, R., 1745. A Description of the East and Some other Countries. Vol II. Part I. Observations on Palastine or the Holy Land, Syria, Mesopotamia, Cyprus, and Candia. London
38. Bey, A., 1816. Travels of Ali Bey, in Morocco, Tripoli, Cyprus, Egypt, Arabia, Syria, and Turkey. Between the Years 1803 and 1807. Vol. II. Printed for John Conrad. Philadelphia.
39. Volney, C.E., 1793. Travels through Syria and Egypt, in the Years 1783, 1784, and 1785: Containing the present natural and Political State of those countries, their productions, Arts, manufactures, and Commerce: with observations on the Manners, Customs, and Government of the Turks and Arabs. Vol. 1. 1-557. Messrs. White, Byrne, W. Porter, Moore, Dornin, and WM. Jones, Dublin.
40. Locard, A., 1883. Malacologie des lacs de Tibériade, d'Antioche et d'Homs, Syrie. Archives du Muséum d'Histoire Naturelle de Lyon 3: 195-293, pl. 19-23.
41. Tristram, H.B., 1884. Freshwater fishes . In ed(s) The Survey of Western Palestine. The Fauna and Flora of Palestine . Comm. Palest. Explor. Fund, Lond: 162-177
42. Deveciyan, K., 1926. Türkiye'de Balık ve Balıkçılık. Aras Yayınları, İstanbul.
43. Türkmen, F., 1937. Mufassal Hatay Coğrafyası ve Edebiyatı (Cilt 1). Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.
44. Herzog, E., 1954. Antakya Civarındaki Amik Ovası Hidrolojik Etüd Raporu. MTA., Derleme Rap No:2727, Ankara.

45. Karakılıç, Y., Erkul, H., 2002. Sürdürülebilir Akarsu Yönetimi ve Tersine Akan Nehir Asi. Detay Yayıncılık, Ankara.
46. Kumerloeve, H., 1988. Amik Gölü-The Lake of Antioch Proposal for Its Revivals Wildlife National Park in SE Turkey. İ.Ü., Fen Fak.Biyoloji Dergisi. 53: 17-18.
47. Anonim, 1973. Cumhuriyetin 50. yılında Hatay 1973 İl Yıllığı. 1-388 sayfa.
48. Altunlu, E., 2002 Hatay'ın Su Potansiyeli. Kültür Ofset, Antakya.
49. Stampfl, A.P.J., Friedman, E.S., Wilkinson, T.J., Alp, E.E., Yener, K.A., 2001. Shedding light on the past. Nuclear Instruments and Methods in Physics Research A 467-468: 1305-1307.
50. Atalay, İ., 1987. Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi yayınları. No: 8 İzmir.
51. International Commission on Large Dams (ICOLD). 2007. Dams and the World's Water. Copyright CIGB-ICOLD. Available online at: www.icold-cigb.org.
52. FAO., 2009. AQUASTAT Transboundary River Basins – Asi-Orontes River Basin. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Rome, Italy
53. Karapınar, Ş., 1970. Türkiye Gölleri ve Akarsuları. Balık ve Balıkçılık, 18(2): 20-21.
54. Sılay, M., 1997. Kaybolan Cennet; Amik Gölü. TMMOB Çevre Mühendisleri Odası 2. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi. İstanbul, 4-5 Aralık 1997. 19-20 syf
55. DSİ, 1958. Asi Havzası İstikşaf Raporu. T.C. Nafia Vekaleti. DSİ. Etüt ve Plan Dairesi Reisliği, İstikşaf Rapor No: 12-6, Ankara.
56. DSİ,1966. Amik Geliştirilmesi Teknik ve Ekonomik Fizibilite Raporu, Amik Gölü ve Tahtaköprü Projeleri, Ankara.
57. Zor, M., Şengün, M.T., 2002. Amik Ovasının Hidrografik özelliklerinde meydana gelen değişimler ve bunun sonucunda ortaya çıkan sorunlar. Su Havzalarında Toprak ve Su kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu. 338 343, 18 20 Ekim 2002. Antakya/Hatay
58. Varnacı, F., 2008. Kurutulan Amik Gölü'nün Yöresel Ekosistem Üzerindeki Etkileri. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 1-109.
59. İnandık, H., 1965. Türkiye Gölleri, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:1155, İstanbul.
60. Kuseyri, R., 1992. Amik Gölü' nün Kurutulma sebepleri. Çevre Konf. ve Çevre Bildirileri. 17-19 Nisan 1992-Antakya.
61. Köklü, S., 2010. Sulak alanların tarımsal amaçlı kullanılmasının yarattığı çevre sorunlarının Amik Gölü örneğinde irdelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Ege Üniversitesi Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
62. Resmi Gazete, 1945. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/arxiv/6032.pdf> (Erişim tarihi: 22 Nisan 2020).
63. T.B.M.M. Genel Kurul Tutanacağı. 22. Dönem 1. Yasama Yılı. 40. Birleşim 04 Mart 2003 Salı. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic_yazici?P4=8725&P5=B&page1=41&page2=41
64. Sayın, S., 2006. Amik ovasında mekanizasyon planlanması, tarım makinalarını edinim olanaklarına ilişkin veri tabanı oluşturulması ve bunların değerlendirilmesi konusunda bir araştırma. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 108 s.
65. Alagöz, C., 1943. Coğrafya Gözü ile Hatay. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, 2 (1): 203-216.
66. Kumerloeve, H., 1954. Hatay'daki Amik Gölü'nde Kırlangıçların Göç Esnasında Kitle Halinde Toplanmaları. Biyoloji, 4 (2): 56-57 (Çeviri. Saadet Ergene).
67. DSİ, 1975. Asi Havzası Hidrojeolojik Etüt Raporu. DSİ. Jeoteknik Hizmetler ve Yeraltıları Dairesi Başkanlığı, Ankara. 1-61 sayfa

68. OSİB, 2013. Yukarı Havza Sel Kontrolü Eylem Planı. 2013-2017. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı yayınları, 1-117.
69. Bilz, M., Kell, S.P., Maxted, N., Lansdown, R.V., 2011. European Red List of Vascular Plants. Luxembourg: Publications office of the European Union. 1-144.
70. Oustalet, E., 1882. Note sur les collections rapportées par M. E. Chantre de son voyage dans le Caucase et en Orient. Annales Des Sciences Naturelles Sixième Serie Zoologie et Paléontologie. (VI) 13: 1-8.
71. Tristram, H.B., 1882. Ornithological notes of a journey through Syria, Mesopotamia, and Southern Armenia in 1881. Ibis (4) 6, p. 402-419.
72. Aharoni, J., 1911. Am Brutplatz von *Plotus chantrei*. Ousialet. Zeitschrift für Oologie. 1: 33-35. Stuttgart.
73. Meinertzhagen, R., 1933. Descriptions of new subspecies of wren and francolin. Bull. Brit. Orn. Cl., 54: 20-21.
74. Meinertzhagen, R., 1935. Ornithological results of a trip to Syria and adjacent countries in 1933. – Ibis (13) 5: 110-151
75. Kumerloeve, H., 1958. Eine neue Bartmeisenform vom Amik Gölü (See von Antiochia). Bonn. Zool. Beitr. 9: 194-199
76. Kumerloeve, H., 1961. Zur Kenntnis der Avifauna Kleinasien. Bonner *Banner Zool. Beitr.* Sonderheft 1961: 1 - 317. Bonn.
77. Kumerloeve, H., 1963. L'avifaune du Lac d'Antioche (Amik Gölü - Göl Başı) et ses Alentours. *Alaunda* 31: 110-136, 161-211.
78. Kumerloeve, H., 1964. Zur Sumpf- und Wasservogelfauna der Türkei [About Swamp-birds and waterbirds of Turkey]. – *Journal für Ornithologie* 105: 307-325.
79. Kumerloeve, H., 1966a. Ergänzungen zur Avifauna Kleinasien. *Bonner Zool. Beitr.* 17: 257-9.
80. Kumerloeve, H., 1966b. Zu Brutverbreitung und Durchzug des Weistorches, *Ciconia ciconia* L. in Kleinasien. *Die Vogelwarte* 23: 221-224.
81. Kumerloeve, H., 1967. Migration et hivernage sur le Lac d'Antioche (Amik Gölü, Hatay, Turquie), coup d'œil sur son avifaune nidificatrice actuelle (suite). *Alaunda*, 35: 1-19
82. Kumerloeve, H., 1970. Zur Kenntnis der Avifauna Kleinasien und der eurasischen Türkei. *İbid.* 35
83. Kumerloeve, H., 1975. Disparition du Lac d'Antioche. *Alaunda* 43: 328.
84. Gruvel, A., 1931. *Les États de Syrie. Richesse marines et fluviales. Exploitation actuelle - Avenir.* Paris: Bibliothèque de la Faune des Colonies Françaises.
85. Sauvage, M.H.E., 1882. Catalogue des poissons recueillis par M. E. Chantre pendant son voyage en Syrie, Haute-Mésopotamie, Kurdistan et Caucase. *Bulletin de la Société Philomathique.* (Ser. 7), 6: 163-168.
86. Sauvage, M.H.E., 1884. Notice Sur la Faune Ichthyologique de l'ouest de l'Asie, sur le Poissons. *Nouvelles Archives du Muséum D'Histoire Naturelle*, 7: 1-42.
87. Lortet, L., 1883. Études zoologiques sur la faune du lac de Tibériade suivies d'un aperçu sur la faune des lacs d'Antioche et de Homs I. Poissons et reptiles du lac de Tibériade et de quelques autres parties de la Syrie. *Archives du Museum d'Histoire Naturelle de Lyon* 3: 193-190, Lyon.
88. Battalgil, F., 1942. Contribution à la connaissance des poissons des eaux douces de la Turquie (Türkiye Tatlı su Balıkları Hakkında). *İ.Ü Fen Fakültesi Mecmuası*, B, 7 (1-2): 287-306.
89. Kosswig, C., 1954. Hatay ve İçel Bölgeleri. *Biologi*. 4. Sayı. 2 (16): 41-55.
90. Rathbun, M.J., 1904. Les Crabes d'eau douce (Potamonidae). [Pt. 1] *Nouvelles Archives du Muséum D'Histoire Naturelle*, 4(6): 225-312
91. Bouvier, M.E.L., 1913. Les variations d'une crevette de la famille des Atyidées, l'*Atyaépuyra Desmaresti* Millet. *Bulletin du Muséum national d'Histoire naturelle*, (1) 19: 65-74.

92. IUCN, 2020. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2020-1. <<http://www.iucnredlist.org>>.
93. Coad, B., 2013. <http://www.briancoad.com/Species%20Accounts/Cyprinidae%20Introduction%20and%20Abramis%20to%20Blicca.htm>
94. Özcan, T., Erdoğan, H., Ashelby, C., 2012. First record of *Palaemonetes mesopotamicus* Pesta, 1913 (Decapoda: Palaemonidae) from Turkey. *Zoology in the Middle East*, 56: 146-147.
95. Schneider, W., 2004. Critical species of Odonata in the Levant. *International Journal of Odonatology*, 7 (2): 399-407.
96. Germain, L., 1921. *Mollusques Terrestres et Fluviales de Syrie*. Paris, J.-B. Baillière et fils, 1921, 1-542.
97. Bourguignat, JR., 1884. Histoire des mélaniens du système européen. *Annales de Malacologie*, 2: 1-168.
98. Barrois, Th., 1894. *Contribution à l'étude de quelques lacs de Syrie*, Rev. biol. Nord, France, VI: 224-314.
99. Vinarski, M., Kantor, Yu. I., 2016. Analytical catalogue of fresh and brackish water molluscs of Russia and adjacent countries. A.N. Severtsov Institute of Ecology and Evolution of Russian Academy of Sciences., ISBN: 978-5-9908840-7-6.
100. Mousson, A., 1874. Coquilles terrestres et fluviales recueillies par M. le Dr Alex. Schlaefli en Orient. *Journal de Conchyliologie* 22: 5-60.
101. Neubauer, T.A., 2016. A nomenclator of extant and fossil taxa of the Melanopsidae (Gastropoda, Cerithioidea). *ZooKeys* 602: 1-358.
102. Kinzelbach, R.K., Roth, G., 1984. Patterns of distribution of some freshwater molluscs of the Levant region. *Fol. Hist. Nat. Mus. Matr.*, 9: 115-128.
103. Froufe, E., Prié, V., Faria, J., Ghamizi, M., Gonçalves, D.V., Gürlek, M.E., et al., 2016. Phylogeny, phylogeography, and evolution in the Mediterranean region: News from a freshwater mussel (Potomida, Unionida). *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 100: 322-332. <http://dx.doi/10.1016/j.ympev.2016.04.030>
104. Özcan, T., Erdoğan, H., Özcan, G., 2013. A contribution to a knowledge of the freshwater decapod of Hatay region, Turkey. *Arthropods*, 2(1): 42-44.
105. Holthuis, L.B., 1961. Report on a collection of Crustacea Decapoda and Stomatopoda from Turkey and the Balkans. *Zoologische Verhandelingen Leiden*, 47: 1-67.
106. Pretzmann, G., 1962. Die mediterranen und vorderasiatischen Süßwasserkrabben (Potamoniden). *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien*, 65: 205-240.
107. Geldiay, R., Kocataş, A., 1977. Türkiye tatlısu yengeçlerinin (Potamon) taksonomik revizyonu ve lokal popülasyonları üzerine araştırmalar. *E.Ü. Fen Fak. Der.Ser.B.C.I.S.2*:195-220.
108. Pretzmann, G., 1967. Die Mediterranen und vorderasiatischen Potamoniden der Naturhistorischen Museen in Paris, Turin, Kopenhagen und Washington. *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien*, 70: 217-232.
109. Tavernier, J.B., 1712. *Les Six Voyages de Jean Baptiste Tavernier, Ecuyer, Baron d'Aubonne, qu'il a fait en TURQUIE, en PERSE, et aux INDES, pendant quarante ans*. Pierre Robou. Tome I. Paris.
110. Balık, S., 1980. Güney Anadolu Bölgesi İçsularında Yaşayan Tatlısu Balıklarının Sistemik ve Zoocoğrafik Yönden Araştırılması. Doçentlik Tezi. İzmir, Ege Üniversitesi.
111. Bogutskaya, N.G., 1997. Contribution to the knowledge of leuciscine fishes of Asia Minor. Part. 2. An annotated check-list of leuciscine fishes (Leuciscinae, Cyprinidae) of Turkey with descriptions of a new species and two new subspecies. *Mitt. Hamb. Zool. Mus. Inst.* Band 94: 161-186.
112. Berg, L.S., 1949. *Freshwater fishes of the U.S.S.R. and adjacent countries*. Volume: 1-2-3. Izda-

- telstvo Akademii Nauk SSSR, Moskova & Leningrad.
113. Ladiges, W., 1960. Süßwasserfische der Türkei 1. Teil Cyprinidae. Mitt. Hamburg. Zool. Mus. Inst. Band 58: 105-150.
  114. Goren, M., Fishelson, L., Trewavas, E., 1973. The cyprinid fishes of *Acanthobrama* Heckel and related genera. Bull. Br. Mus. nat. Hist. Zool. 24: 291-315.
  115. Fricke, R., Bilecenoglu, M., Sari, H.M., 2007. Annotated checklist of fish and lamprey species (Gnathostomata and Petromyzontomorpha) of Turkey, including a Red List of threatened and declining species. Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde, Serie A (Biologie), 706: 1-169.
  116. Coad, B.W., 1991. Fishes of the Tigris-Euphrates Basin: A Critical Checklist. Syllogeus. 68: 1-49.
  117. Coad, B.W., 1984. *Acanthobrama centisquama* Heckel and the validity of the genus *Mirogrex* Goren, Fishelson and Trewavas (Osteichthyes: Cyprinidae). Hydrobiologia. 109(3): 275-278.
  118. Hrbek, T., Stölting, K.N., Bardakcı, F., Küçük, F., Wildekamp, R.H., Meyer, A., 2004. Plate tectonics and biogeographical patterns of the *Pseudophoxinus* (Pisces: Cypriniformes). Molecular Phylogenetics and Evolution. 32: 297-308.
  119. Kosswig, C., Battalgil, F., 1943. Türkiye tatlı su balıklarının zoogeografik ehemmiyeti. Türk Fiziki Tabii İlimler sosyitesi yıllık bildirimler arşivi II, sayı 8, 18-31.
  120. Balık, S., 1995. Freshwater Fish in Anatolia, Turkey. Biological Conservation. 72(2): 213-223.
  121. Krupp, F., 1985. Rehabilitation of *Barbus lorteti* Sauvage, 1882, and comments on the validity of the generic names *Bertinius* Fang, 1943, and *Bertinichthys* Whitley, 1953 (Pisces: Cyprinidae). Hydrobiologia. 120: 63-68.
  122. Almaça, C., 1986. On some *Barbus* species from Western Asia (Cyprinidae, Pisces). *Ann. Naturhistor. Mus. Wien.* 87 B: 5-30.
  123. Geldiay, R., Kähnsbauer, P., 1975. Beiträge zur Kenntnis der Türkischen Fischfauna. *Ann. Naturhistor. Mus. Wien.* 79: 101-107.
  124. Doadria, I., Carmona, J.A., 2006. Phylogenetic overview of the genus *Squalis* (Actinopterygii, Cyprinidae) in the Iberian Peninsula, with description of two new species. *Cybium.* 30(3): 199-214.
  125. Ladiges, W., 1964. Süßwasserfische der Türkei 3. Teil, Restliche Gruppen. Mitt. Hamburg. Zool. Mus. Inst. Band. 61: 203-220.
  126. Geldiay, R., Balık, S., 2007. Türkiye Tatlısu Balıkları. E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No: 46, Ders kitap dizini No:16, V. Baskı, 1-532.
  127. Geiger, M.F., Herder, F., Monaghan, M.T., Almada, V., ve diğ., 2014. Spatial heterogeneity in the Mediterranean Biodiversity Hotspot affects barcoding accuracy of its freshwater fishes. *Molecular Ecology Resources.* 14(6): 1210-21. doi: 10.1111/1755-0998.12257.
  128. Hamidan, N.A., Geiger, M.F., Freyhof, J., 2014. *Garra jordanica*, a new species from the Dead Sea basin with remarks on the relationship of *G. ghorensis*, *G. tibanicus* and *G. rufa* (Teleostei: Cyprinidae). *Ichthyological Exploration of Freshwaters.* 25(3): 223-236.
  129. Behrens-Chapuis, S., Herder, F., Esmali, H.R., Freyhof, J., Hamidan, N.A., Özuluğ, M., Şanda, R., Geiger, M.F., 2015. Adding nuclear rhodopsin data where mitochondrial COI indicates discrepancies - can this marker help to explain conflicts in cyprinids? *DNA Barcodes.* 3(1): 187-199. DOI 10.1515/dna-2015-002.
  130. Aksiray, F., 1948. Türkiye Cyprinodontidleri hakkında I. Türkische Cyprinodontiden I. *Revue de la Faculté des Sciences de l'Université d'Istanbul.* 8(2): 97-142, figures, maps
  131. Sözer, F., 1942. Türkiye Cyprinodontid'leri hakkında. *Contributions à la connaissance des Cyprinodontidés de la Turquie.* *Revue de la Faculté des Sciences de l'Université d'Istanbul. Ser. B,* 7: 308-310.

132. Villwock, W., 1958. Weitere genetische Untersuchungen zur Frage der Verwandtschaftsbeziehungen anatolischer Zahnkarpfen. Mitteilungen aus dem Hamburgischen Zoologischen Museum und Institut 56: 81–153.
133. Kosswig, C., 1961. Speciation in the earlier central Anatolian basin. In: Blair, W.F. (ed.) Vertebrate Speciation. University of Texas Symposium: 561–593.
134. Franz, R., Villwock, W., 1972. Beitrag zur Kenntnis der Zahnentwicklung bei oviparen Zahnkarpfen der Tribus Aphanii (Piscus: Cyprinodontidae). Mitteilungen aus dem Hamburgischen Zoologischen Museum und Institut. 68: 135-174, figures.
135. Kasperek, M., Kinzelbach, R., 1991. Distribution and bionomics of the Nile soft-shelled turtle, *Trionyx triunguis*, in the Eastern Mediterranean. Zeit. Angewandte zool., 78: 137-159.
136. Fritz, U., Ayaz, D., Hundsdoerfer, A.K., Guicking, D., Wink, M., Tok, C.V., Çiçek, K., Buschbom, J., 2009. Mitochondrial diversity of European pond turtles (*Emys orbicularis*) in Anatolia and the Ponto-Caspian Region: Multiple old refuges, hotspot of extant diversification and critically endangered endemics. Organisms, Diversity & Evolution. 9: 100-114.
137. Ayaz, D., Fritz, U., Tok, C.V., Mermer, A., Tosunoğlu, M., Afsar, M., Çiçek, K., 2007. Population estimate and body size of European pond turtles (*Emys orbicularis*) from Pazarağac, (Afyonkarahisar/Turkey). Biologia. 62: 225-227.
138. BirdLife International., 2015. European red List of Birds. Lüksembourg: Office for Official Publications of the European Community.
139. Koning, F.J., 1973. Quantitative Angaben über die in der Türkei überwinternden Anatiden. Bonn. Zool. Beitr. 24: 219-226.
140. http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/sowb/flyways/5_Mediterranean_Black_Sea_Factsheet.pdf
141. Trakus, 2020. Türkiye'nin Anonim Kuşları. www.trakus.org (erişim tarihi:15.04.2020).
142. Anonim., 2019. Hatay İli 2018 Yılı Çevre Durum Raporu. 2019. (erişim tarihi: 22 Nisan 2020) https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/hatay_2018_-cdr_son-20191031135340.pdf
143. Kirwan, G.M., 2004. A Syrian record: the case of Aharoni's Thick-billed Larks *Ramphocoris clotbey*. Bulletin of the British Ornithologists' Club. 124(4): 227-232.
144. Ticehurst, C.B., Buxton, P.A., Cheesman, R.E., 1922. The Birds of Mesopotamia. Part III. The Journal of the Bombay Natural History Society. 28: 650-674.
145. Roselaar, C.E., Aliabadian, M., 2009. Review of Rare Birds in Iran, 1860s–1960s. Podoces. 4(1): 1-27.
146. Vaurie, C., 1965. The birds of the Palearctic Fauna, Non-Passeriformes. H. F. & G. Witherby, London, 763 pp.
147. Kirman, G.M., 1997. The status of the Ferruginous Duck *Aythya nyroca* in Turkey. Bird Conservation International. 7: 345-356.
148. Aharoni, J., 1930. Brutbiologisches aus dem Antiochia-See. Beiträge zur fortpflanzungsbiologie der Vögel. 6(5): 145-151.
149. Onmuş, O., Sıkı, M., Sarıgül, G., Crivelli, A.J., 2011. Status and development of the population of the globally threatened Dalmatian Pelican, *Pelecanus crispus*, in Turkey. Zoology in the Middle East. 54:1, 3-17, DOI: 10.1080/09397140.2011.10648876
150. Kube, J., Korzyukov, A.I., Nankinov, D.N., Münster, O.A.G., Weber, P., 1998. The northern and western Black Sea region- the Wadden Sea of the Mediterranean flyway for wader populations. International Wader Studies. 10: 379-393.
151. Yiğit, F.S., Yiğit, N., Çam, P., Yüce, D., 2013. Morphometric and allozymic differences between Bearded Tit *Panurus biarmicus* (Aves: Passeriformes) subpopulations in a large wetland and a small pond in central Anatolia, Turkey. Turkish Journal of Zoology. 37:149-156 DOI: 10.3906/zoo-1207-14

152. Hume, J.P., Walters, M., 2012. Extinct Birds. London. T & AD Poyser, 1-544.
153. McGowan, P.J.K., 1994. Family Phasianidae (Pheasants & Partridges), pp. 434-552. In: del Hoyo, J., Elliot, A. and Sargatal, J. (eds.). Handbook of the Birds of the World, Volume 2: New World Vultures to Guineafowl. Barcelona: Lynx Edicions.
154. Van den Berk, V., Kasperek, M., 1988. The White-breasted Kingfisher, *Halcyon smyrnensis*, in Turkey: On the occurrence of an endangered species Zoology in the Middle East. 2: 19-25.
155. Kasperek, M., Bilgin. C.C., Akin, A., 1989. The Purple Gallinule, *Porphyrio porphyrio*, in the Eastern Mediterranean. Zoology in the Middle East. 3: 19-30.
156. Varışlıgil, A., 1968. The over-all problems of wetlands in Turkey, with special reference to use and legislation. IUCN Publications, new series, 12: 51 - 57, Morges (Proceedings of a Technical Meeting on Wetland Conservation, Turkey).
157. Kasperek, M., 1992. Status of Sociable Plover *Chettusia gregaria* and White-tailed Plover *C. leucura* in Turkey and the Middle East Sandgrouse. 14: 2-15.
158. Mees, G.F., 1977. The Subspecies of *Chlidonias hybridus* (Pallas), their Breeding Distribution and Migrations (Aves, Laridae, Sterninae). Zoologische Verhandelingen. 157: 3-64.
159. Kumerloeve, H., 1976. Unterlagen zum Brustbestand des Weißstorchs, *Ciconia ciconia* (L., 1758), in der Türkei (1974). Ein Teilbeitrag zu seiner zahlenmäßigen erfassung. B 3/4(27): 172-217.
160. Karatař, A., 2016. Hatay İli'nin Memeli (Mammalia) Faunası. Tabiat ve İnsan. 50 (190): 17-23.
161. Anonim, 2013. <http://www.mta.gov.tr/v2.0/daire-baskanliklari/ttm/index.php?id=omurgalilar> 4 Ocak 2013.
162. Kumerloeve, H., 1975a. Die Säugetiere (Mammalia) der Türkei. Die Säugetiere (Mammalia) Syriens und des Libanon. Veröffentlichungen der Zoologischen Staatssammlung München. 18: 69-225.
163. Aharoni, B., 1932. Die Muriden von Palestine und Syrien, Zeitschrift. Säugetierk. Berlin. 7; 166-240.
164. Lehmann, E., 1966. Taxonomische Bemerkungen zur Saugerausbeute der Kumerloeve'schen Orientreisen 1953-1965. Zool. Beitr. Berlin. 12: 251-317.
165. Goiti, U., Vecin, P., Garin, I., Salona, M., Aihartza, J.R., 2003. Diet and prey selection in Kuhl's pipistrelle *Pipistrellus kuhlii* (Chiroptera: Vespertilionidae) in South-western Europe. Acta Theriologica. 48(4): 457-468.
166. Moss, B., 2004. Sığ ve Derin göllerin ötrifikasyonu ve restorasyonu. 31-37. Bekliođlu, M. (ed.). Sığ Göl Sulakalanları: Ekoloji, Ötrifikasyon ve Restorasyon. 1-124.
167. Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farberk, S., Grasso, M., Hannon, B., ve ark., 1997. The value of the world's ecosystem services and natural capital. Nature. 387: 253-260.
168. Zajac, G., 2009. 19. Yüzyıl Türk Avcılığında Polonya İzi: "Kara Avcı", Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi. 1(1):392-412.
169. 397 Numaralı Haleb Livâsı Mufassal Tahrir Defteri (943 / 1536). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. Yayın No:109 Defter-i Hâkâni Dizisi: XVI. Ankara, 2010.
170. Kosswig, C., 1952. Yılan balıkları. Balık ve Balıkçılık, 1(5): 3-9.
171. Nümann, W., 1953. İskenderun ve Civarı Balıkçılığı Hakkında İntibalar. Balık ve Balıkçılık, 1(9): 3-12.
172. Bouchier, E. S. 1921. *A Short History of Antioch*: 300 B.C.– A.D. 1268, Oxford Basil Blackwell.
173. Bilge, İ., 1972. Türkiye'nin bölge bölge balık yatakları: 8. Akdeniz Bölgesi. Balık ve Balıkçılık, 20(3): 31-38.
174. Karaömerođlu, 1999. Hatay Güney Rüzgarı Dergisi.
175. http://www.hatay.gov.tr/ortak_icerik/hatay/gezelim/celtik/celtik.htm. (erişim tarihi Nisan

- 2012).
176. Taşlıgil, N., Şahin, G., 2011. Türkiye’de çeltik (*Oryza sativa* L.) yetiştiriciliği ve coğrafi dağılımı. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 4: 182-203.
177. Anonim, 1997. Hatay İli Raporu. 1-60 sayfa
178. Anonim, 2011. Hatay çevre durum raporu Hatay Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. 1-489.
179. Gündüz, A., Gülcü, E., 2009. XVI. Yüzyılda Antakya Nahiyesi (1526-1584). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 6 (12): 289-323.
180. Minayeva, T., Sirin, A., Bragg, O., 2009. A Quick Scan of Peatlands in Central and Eastern Europe. Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 132 pp, tabl. 6, fig. 17.
181. Kılıç, S., Evrendilek, F., Berberoğlu, S., Demirkesen, A.C., 2006. Environmental monitoring of land-use and land-cover changes in a Mediterranean region of Turkey. Environmental Monitoring and Assessment. 114: 157-168.
182. Güçlü, K., Atmaca, M., Kaplan, K., 2002. Sulak Alanların Tarımsal Amaçlı Kurutulmasının Yarattığı Çevre Sorunlarının Amik Gölü Örneğinde İrdelenmesi. Su Havzalarında Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Yönetimi.18-20 Eylül, Antakya, 344-347.
183. Kılıç, Ş., 2009. Mapping soil drainage classes of Amik Plain using Landsat images. African Journal of Agricultural Research. 4(9): 847-851.
184. Ozelkan, E., Uça Avcı, Z.D., Karaman, M., 2011. Investigation on Draining of the Lake Amik and the Related Environmental Changes, by Using Remote Sensing Technology. 31th EARSeL, Prag, 20-29.
185. Hazır, İ., Akgül, M.A., Alkaya, M., Dağdeviren, M., 2016. 27 Ocak - 14 Mart 2012 Tarihleri Arasında Hatay ili Amik Ovasında Meydana Gelen Taşkınların Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Değerlendirilmesi. 4. Ulusal Taşkın Sempozyumu, 23-25 Kasım 2016, Rize
186. Ashkenazi, S., Yom-Tov, Y., 1997. The breeding biology of the black-crowned night-heron (*Nycticorax nycticorax*) and the little egret (*Egretta garzetta*) at the Huleh Nature Reserve, Israel. J. Zool., Lond., 242: 623-641.
187. Temiz, F.M., 2006. Ekosistemin yerel yaşam ve geleneksel mimarideki yansımaları. 129-139. ed. Ergün Y., Hatay’da On Sıcak Gün. Mustafa Kemal Üniversitesi yayınları, No: 19.
188. T.B.M.M. Tutanak Dergisi 11. inci Birleşim 15.6.2000. Dönem: 21 Cilt: 35 Yasama Yılı: 2.
189. Kumerloeve, H., 1988. Amik Gölü, the Lake of Antioch: Proposal for its Revival as Wildlife National Park in South Eastern Turkey, Istanbul Univ. Fac. Natural Sci. Biol. J. 53: 17-26.
190. Çalışkan, V., 2008. Human-induced wetland degradation: A case study of Lake Amik (Southern Turkey). Third International Conference on Water Observation and Information System for Decision Support, Ohrid, Macedonia. de Groot, R., Stuij, M., Finlayson, M., Davidson, N., 2005. Valuing wetlands: Guidance for valuing the benefits derived from wetland ecosystem services”, Convention on Biological Diversity Technical Series, 271-54.
191. Güzelmansur, A., Yücel, M., 2013. Amik Ovası ve çevresinin sürdürülebilir alan kullanım planlaması. Ç.Ü. Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi. 29(1): 70-79.
192. Cowper, H.S., 1894. Through Turkish Arabia. A Journey from the Mediterranean to Bombay by the Euphrates and Tigris Valleys and the Persian Gulf. W.H.Allen & Company, London. 1-490.
193. Tomilova, A.A., Lyubas, A.A., Kondakov, A.V., Konopleva, E.S., Vikhrev, I.V., Gofarov, M.Y., Ozcan, T., Altun, A., Ozcan, G., Froufe, E., Lopes-Lima, M., Bolotov, I.N., 2020. An endemic freshwater mussel species from the Orontes River basin in Turkey and Syria represents duck mussel’s intraspecific lineage. Limnologica, 84: 125811.
194. De Giorgi, A.U., 2016. *Ancient Antioch: From the Seleucid Era to the Islamic Conquest*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2016. xvii, 226.

195. Norman, A.F., 2000. Antioch as a Centre of Hellenic Culture as Observed by Libanius. Liverpool University press.234.
196. Parsons, A., 1808. Travels in Asia and Africa: Including a Journey from Scanderoon to Aleppo, and over the Desert to Bagdad and Bussora, a Voyage from Bussora to Bombay, and Along the Western Coast of India, a Voyage from Bombay to Mocha and Suez in the Red Sea, and a Journey from Suez to Cairo and Rosetta, in Egypt. Logman u.a., London. 364.
197. Anonim, 1967. Hatay 1967 il yılığı.
198. Le Strange, G., 1890. Palestine under the Moslems. A Description of Syria and the Holy from A.D. 650 to 1500. Translated from the works of the Mediæval Arab Geographersby.
199. Monod, Th, 1931. Crustaces de Syrie. In: Gruvel, A., 1931. *Les États de Syrie. Richesse marines et fluviales. Exploitation actuelle - Avenir*. Paris: Bibliothèque de la Faune des Colonies Françaises.
200. Can, R.R., 2019. Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri açısından Kırıkhan ilçesi'nde Köy adları üzerine bir inceleme. İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi. 2(2): 348-361.
201. Çelik, Ş., 2018. Bir Gezginin Gözünden 1950'lerin başında Hatay. Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 63: 639-667.
202. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul, 2013. Osmanlı Belgelerinde Suriye. Yayın No: 129, İstanbul, 484.
203. Caponera, D.A., 1993. Legal Aspects of Transboundary River Basins in the Middle East: The Al Asi (Orontes), Jordan and the Nile. Natural Resources Journal. 33: 629-663.
204. Tekin, M., 2015. Hatay: İşgal yılları ve bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939). 2. Baskı, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 1-523.
205. Tekin, M., 2009. Hatay Devleti Millet Meclisi Zabıtları. Ankara. 1-554.
206. Jacquot, P., 1931. Antioche, Centre de Tourisme, Comité de Tourisme, Imprimerie, Beyrouth, 1931. 3 cilt: 184.